

Т.Г. Савченко, канд. екон. наук, доц., ДВНЗ «УАБС НБУ»

І.В. Бєлова, канд. екон. наук, доц., ДВНЗ «УАБС НБУ»

Трансфертне ціноутворення у системі ризик-менеджменту банку

Анотація

У статті визначено принципи формування системи трансфертного ціноутворення та методики розрахунку трансфертних цін, застосування яких дозволить підвищити ефективність управління основними ризиками банку.

Ключові слова: трансфертна ціна, ризик ліквідності, процентний ризик, валютний ризик, податковий ризик, кредитний ризик.

Summary

Principles of the transfer pricing system forming and methods of transfer prices calculation, application of which will allow to promote efficiency of management by the basic risks of bank are determined in the article.

Постановка проблеми. Основними цілями впровадження системи трансфертного ціноутворення є оцінка ефективності функціонування центрів відповідальності та управління ризиками банку. Останнє завдання набирає все більшої актуальності в аспекті розгортання кризових явищ у фінансовому секторі економіки. Воно може ефективно вирішуватись за умови відповідності системи трансфертного ціноутворення певним загальним та спеціальним параметрам. До загальних параметрів ми відносимо ряд принципів, врахування яких забезпечує можливість використання системи трансфертного ціноутворення для управління ризиками банку. Спеціальні параметри – це конкретні методичні аспекти розрахунку трансфертних цін, які дозволяють управляти певними ризиками банківської діяльності.

Аналіз останніх досліджень. Теоретичні аспекти формування та впровадження системи трансфертного ціноутворення досліджувались

закордонними та вітчизняними науковцями [1; 2; 4; 5; 8]. Також вивчались можливості використання системи трансфертного ціноутворення для управління певними видами ризиків банку [6; 7]. З іншої сторони, відсутні комплексні дослідження, які узагальнюють критерії формування системи трансфертного ціноутворення, спрямованої на управління ризиками.

Цілі статті. Дослідити принципи формування системи трансфертного ціноутворення та методичні аспекти розрахунку трансфертних цін, які забезпечать можливість використання цін даного виду для управління ризиками банку.

Виклад основного матеріалу. Спочатку розглянемо принципи формування системи трансфертного ціноутворення орієнтованої на управління ризиками:

- 1) формування відповідної організаційної структури та забезпечення ефективного розподілу повноважень між суб'єктами системи трансфертного ціноутворення;
- 2) відокремлення за допомогою трансфертних цін кредитного ризику від процентного, ліквідності та валютного;
- 3) централізація перерозподілу ресурсів та управління ризиками ліквідності, процентним та валютним на рівні казначейства банку;
- 4) диференціація трансфертних цін у розрізі значної кількості ознак;
- 5) визначення об'єктом трансфертного ціноутворення валового грошового потоку (розраховується у межах бруто-підходу).

Перший принцип можна деталізувати за трьома напрямками: формування фінансової структури (структури центрів відповідальності), розподіл повноважень вищих органів управління, уточнення повноважень казначейства.

Управління ризиками є можливим за умови розрахунку трансфертних цін за операціями усіх центрів відповідальності, які виконують функції щодо реалізації банківських продуктів клієнтам. Центрами відповідальності зазвичай виступають філії, відділення, управління,

департаменти та інші структурні підрозділи банку, а також бізнес-одиниці, які виділені в управлінському обліку.

В банківській діяльності переважає ведення управлінського обліку у розрізі центрів прибутку та центрів витрат. Статус центру прибутку закріплюється за структурними одиницями, які здійснюють продаж банківських продуктів клієнтам. Центри забезпечення (юридичне, бухгалтерське, методичне, інформаційне, матеріально-технічне забезпечення діяльності банку), підтримки бізнесу (ризик-менеджмент бізнес-процесів), а також центри управління банком (загальне керівництво, планування, контроль, моніторинг), у більшості випадків, визначаються центрами витрат або взагалі не відносяться до центрів відповідальності.

Сформульовані нами підходи до виділення центрів прибутку та витрат банку підтверджуються змістом «Методичних рекомендацій щодо організації процесу формування управлінської звітності в банках України» (далі – рекомендації) [3]. Відповідно до даного документу, центром витрат вважається центр відповідальності, керівник якого контролює витрати; керівник центр прибутку контролює доходи, витрати та відповідні ризики (залежно від напрямів діяльності). Центр прибутку забезпечує реалізацію банківських продуктів на ринку.

У процесі побудови системи ризик-менеджменту значна увага приділяється розподілу функцій між спостережною радою та правлінням банку. Стратегію управління ризиками в банку визначає спостережна рада, а безпосередню організацію та реалізацію процесу ідентифікації, оцінки та моніторингу ризиків здійснює правління. Таким чином, правління банку є основним суб'єктом стратегічного управління системою трансфертного ціноутворення. Воно визначає цілі її впровадження, використовує отримані дані щодо трансфертного результату центрів відповідальності для прийняття управлінських рішень, зокрема, в аспекті управління банківськими ризиками [1]. У більшості банків, зазначені вище

повноваження правління реалізуються через комітет з управління активами та пасивами (КУАП).

Поточне управління системою трансфертного ціноутворення здійснює казначейство банку [1; 3; 4; 6]. Даний підрозділ бере на себе функцію хеджування, за рахунок операцій на відкритому ринку, відсоткового та валютного ризику, а також ризику ліквідності. У казначействі концентрується інформація про стан зовнішніх фінансових ринків та внутрішню вартість і ефективність використання банківських ресурсів. Воно разом з фінансово-аналітичною службою банку та підрозділом ризик-менеджменту забезпечує безперебійну роботу банку на засадах ринкового перерозподілу внутрішніх ресурсів.

Другий та третій принципи є взаємопов'язаними. Якісний метод трансфертного ціноутворення повинен забезпечувати об'єктивне відокремлення кредитного ризику (за банківськими продуктами які пов'язані із наданням коштів клієнтам) від процентного, валютного та ліквідності. Кредитний ризик залишається у сфері відповідальності підрозділу який безпосередньо реалізував банківський продукт, а інші ризики передаються в управління казначейству (центру фондування). За управління даними ризиками казначейство отримує прибуток у вигляді різниці трансфертних цін купівлі (bid) та продажу (ask) внутрішньобанківських ресурсів. Як наслідок, забезпечується симетрія відповідальності та повноважень підрозділів банку. Наприклад, кредитний відділ, у процесі здійснення кредитної операції, проводить оцінку індивідуального кредитного ризику та застосовує інструменти для його мінімізації. Логічним видається рішення залишити даний вид ризику у компетенції зазначеного центру відповідальності. З іншої сторони, менеджери кредитного відділу не мають достатньої інформації та інструментів для управління ринковими ризиками (валютний, процентний та ліквідності), що обумовлює доцільність їх передачі казначейству для централізованого управління. Крім того, представники кредитного відділу

мають можливість враховувати величину кредитного ризику через встановлення надбавки до кредитної ставки. Таким чином, дана надбавка є прибутком даного центру відповідальності за управління кредитним ризиком.

Доцільність централізованого управління ринковими ризиками на рівні казначейства банку зумовлена: необхідністю адекватного та своєчасного реагування на динамічні зміни у кон'юктурі фінансових ринків; потребою дотримання економічних нормативів Національного банку, які контролюються по банку в цілому; наявністю у казначейства інструментів для ефективного управління даними ризиками.

Другий та третій принципи підтверджуються змістом рекомендацій щодо формування управлінської звітності [3]. Враховуючи положення даного документу нами структурована схема використання трансфертних цін для управління ризиками у розрізі видів діяльності банку (рис. 1).

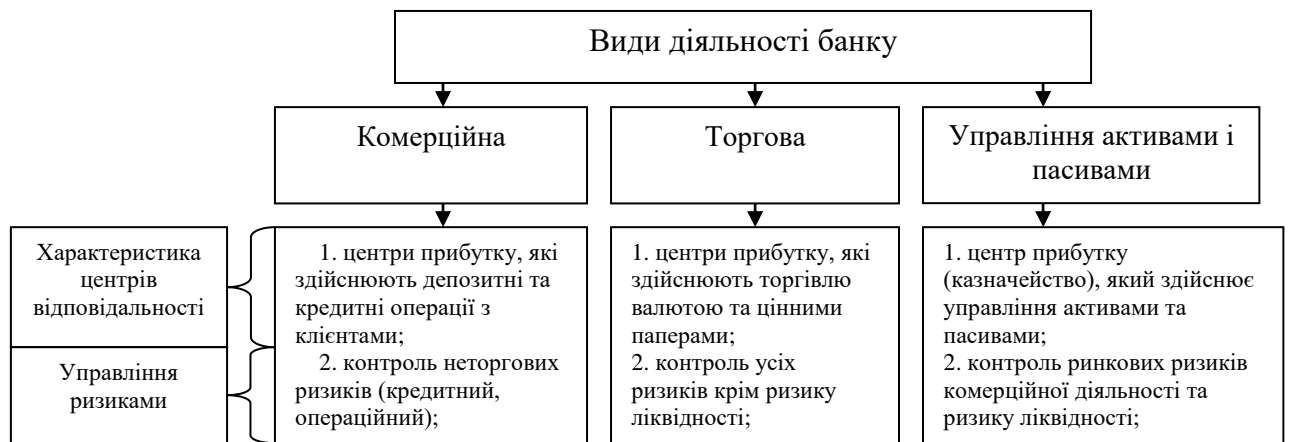

Рис. 1. Використання трансфертних цін для управління ризиками у розрізі видів діяльності банку

Більшість центрів відповідальності, які виконують класичні банківські операції (кредитні та депозитні), відносяться до комерційної діяльності. Вони повинні контролювати лише неторгові ризики: кредитний та операційний. Ринкові ризики (процентний, валютний) та ризик ліквідності, які стосуються комерційної діяльності, за допомогою системи трансфертного ціноутворення, передаються казначейству банку. Центри

відповідальності торгової діяльності приймають на себе процентний, валютний та інші ринкові ризики, які є результатом використання торгових інструментів з метою отримання прибутку, а також усі інші ризики, крім ризику ліквідності. Таким чином, ринкові ризики для центрів прибутку комерційної діяльності та ризик ліквідності для центрів прибутку комерційної та торгівельної діяльності передаються казначейству [3]. У свою чергу, казначейство банку включає до складу трансфертної ціни премію за управління ризиками.

Сутність *четвертого принципу* полягає у встановленні окремих значень трансфертної ціни по досить великому спектру строків. Також окремо встановлюються трансфертні ціни у розрізі: купівлі та продажу ресурсів, валют, груп клієнтів, видів банківських продуктів та інших ознак. У переважній більшості закордонних та у провідних національних банках впроваджується система трансфертного ціноутворення із значною диференціацією трансфертних цін у розрізі визначених вище ознак. Встановлення значного переліку трансфертних цін ускладнює впровадження даної системи, але дозволяє підвищити об'єктивність оцінки центрів відповідальності та підвищити ефективність її використання для управління ризиками.

П'ятий принцип передбачає продаж кожним центром відповідальності всіх залучених ним коштів до казначейства та купівлю у даного центру прибутку всього обсягу коштів, необхідних для розміщення, з використанням трансфертних цін. Тобто передбачається встановлення трансфертної ціни на повну суму ресурсів, які формуються (розміщуються) центром відповідальності. Таким чином, виключається варіант самофінансування центрів відповідальності, коли об'єктом трансфертного ціноутворення визначається чистий грошовий потік (нетто-потік), який розраховується як сума надлишку (недостачі) ресурсів центру відповідальності.

Далі розглянемо методичні аспекти розрахунку трансфертних цін, які забезпечують ефективне управління основними ризиками банківської діяльності (таблиця 1).

Таблиця 1. – Вплив трансфертних цін на мінімізацію ризиків

Вид ризику	Передумови використання	Результат застосування
ліквідності	Значна диференціація за строками.	Управління розривами ліквідності.
процентний	Врахування параметрів банківських продуктів: строковість, спред переоцінки, контрактний грошовий потік.	Мінімізація основних форм процентного ризику: переоцінки, зміни кривої доходності, права вибору, базисного.
кредитний	Забезпечення оцінки величини кредитного ризику у структурі кредитної ставки.	Відокремлення кредитного ризику від інших ризиків.
валютний	Диференціація за валютами.	Управління валютною позицією.
податковий	Врахування вимог ОЕСР та вітчизняного податкового законодавства.	Мінімізація ймовірності застосування санкцій податковими органами.

У розрізі виділених ризиків, наведено передумови використання трансфертних цін та результати їх застосування. Далі розглянемо конкретні методичні аспекти розрахунку трансфертних цін, які дозволяють управляти певними ризиками банківської діяльності.

Одним із основних банківських ризиків вважається *ризик ліквідності*. Основною умовою ефективного управління ліквідністю банківської установи через систему трансфертного ціноутворення є диференціація трансфертних цін за строковістю активів та пасивів банку. Наприклад, трансфертні ціни на залучені від клієнтів банку ресурси можуть встановлюватись у розрізі наступних строків: до запитання, до 1 місяця, від 1 до 2 місяців, від 2 до 3 місяців, від 3 до 4 місяців, від 4 до 5 місяців, від 5 до 6 місяців, від 6 до 12 місяців, понад 1 рік. Наведена структура не є універсальною і може змінюватись залежно від тенденцій щодо середньої строковості ресурсів на фінансових ринках та структури ресурсної бази окремого банку.

З метою ефективного управління ліквідністю також враховується цільове призначення певних груп активів та пасивів. Методика групування активів та пасивів за цільовим призначенням залежатиме від специфіки

діяльності певного банку та параметрів системи трансфертного ціноутворення. У більшості випадків, при визначенні трансфертних цін враховується відповідність цільового призначення залучених ресурсів та напрямків їх розміщення (табл. 2).

Таблиця 2 - Групування активів та пасивів за цільовим призначенням

Трансфертні ціни купівлі ресурсів	Групи активів	Трансфертні ціни продажу ресурсів	Групи пасивів
ТЦк_0	Валютна позиція; інвестиції в асоційовані та дочірні компанії; довгострокові вклади в основні засоби та нематеріальні активи; розрахунки між філіями; сума обов'язкових резервів в цілому по банку на коррахунку.	ТЦп_0	Капітал; резерви; валютна позиція; розрахунки між філіями; нараховані витрати .
ТЦк_1	Готівкові кошти; банківські метали; кошти понад суму обов'язкових резервів в цілому по банку на коррахунку в НБУ; дебіторська заборгованість; інші активи.	ТЦп_1	Кредиторська заборгованість інші пасиви; кошти до запитання інших банків;
		ТЦп_2	Довгострокові МБК.
		ТЦп_3	Кошти на поточних рахунках клієнтів.
ТЦк_2	Державні цінні папери (казначейські та інші цінні папери, що рефінансуються НБУ та емітовані НБУ).	ТЦп_4	Поточні кошти бюджету (долар США, Євро та інші іноземні валюти).
ТЦк_3	Довгострокові МБК.	ТЦп_5	Строкові депозити юридичних осіб.
ТЦк_4	Кредити клієнтам.	ТЦп_6	Строкові депозити фізичних осіб.
ТЦк_5	Цінні папери в торговому портфелі банку та портфелі на продаж.	ТЦп_7	Цінні папери власного боргу, емітовані банком.
ТЦк_6	Цінні папери в портфелі банку до погашення (крім державних).	ТЦп_8	Субординований борг банку.

Для фінансування активів центру відповідальності використовуються трансфертні ціни купівлі ресурсів (ТЦк), а залучені (запозичені) центром відповідальності ресурси продаються за трансфертними цінами продажу (ТЦп). Управління ліквідністю відбувається через встановлення відповідної надбавки до базової трансфертної ціни у розрізі строкості та

виду ресурсів, що у свою чергу стимулює (дестимулює) центр відповідальності до залучення додаткових обсягів ресурсів. Щоденний моніторинг трансфертних цін та структурування балансу дозволяє виявляти надлишки ліквідності й вживати оперативні заходи щодо вирівнювання балансу за строками та сумами і максимізувати прибуток банку.

У більшості випадків трансфертна ціна непроцентних активів (ТЦк_0 та ТЦк_1) та пасивів (ТЦп_0 та ТЦп_1) встановлюється декларативно казначейством за погодженням із КУАП або Правлінням банку. Для робочих активів (від ТЦк_2 до ТЦк_6) та процентних пасивів (від ТЦп_2 до ТЦп_8) порядок розрахунку трансфертних цін залежить від їх строковості, цільового характеру використання та інших параметрів.

Якісна система трансфертного ціноутворення дозволяє оцінити ефективність формування та розподілу відсоткової маржі та забезпечує можливість управління *процентним ризиком банку*. Зокрема, система трансфертного ціноутворення дає можливість розділити чисту процентну маржу між відділами, що залучають ресурси, їх розміщують та відділом який управляє процентним ризиком [4; 5]. Менеджерам важливо розуміти яку частину чистої процентної маржі заробляє кожен підрозділ банку для прийняття адекватних рішень щодо управління ризиками та забезпечення прибутковості відсоткових операцій. Механізм розподілу процентної маржі, з використанням системи трансфертного ціноутворення, наведено на рисунку 2.

Криві DO та AS відображають фактичну середньозважену доходність відсоткових активів банку та фактичну середньозважену витратність відсоткових зобов'язань банку відповідно. Криві BR та CP відображають величину трансфертної ціни продажу ресурсів казначейству центрами відповідальності, що їх залучили, та купівлі ресурсів у казначейства центрами відповідальності, які займаються активними операціями. При побудові даних кривих використано припущення, що між строком активів

(зобов'язань) та величиною фактичної (трансфертної) відсоткової ставки існує пряма залежність.

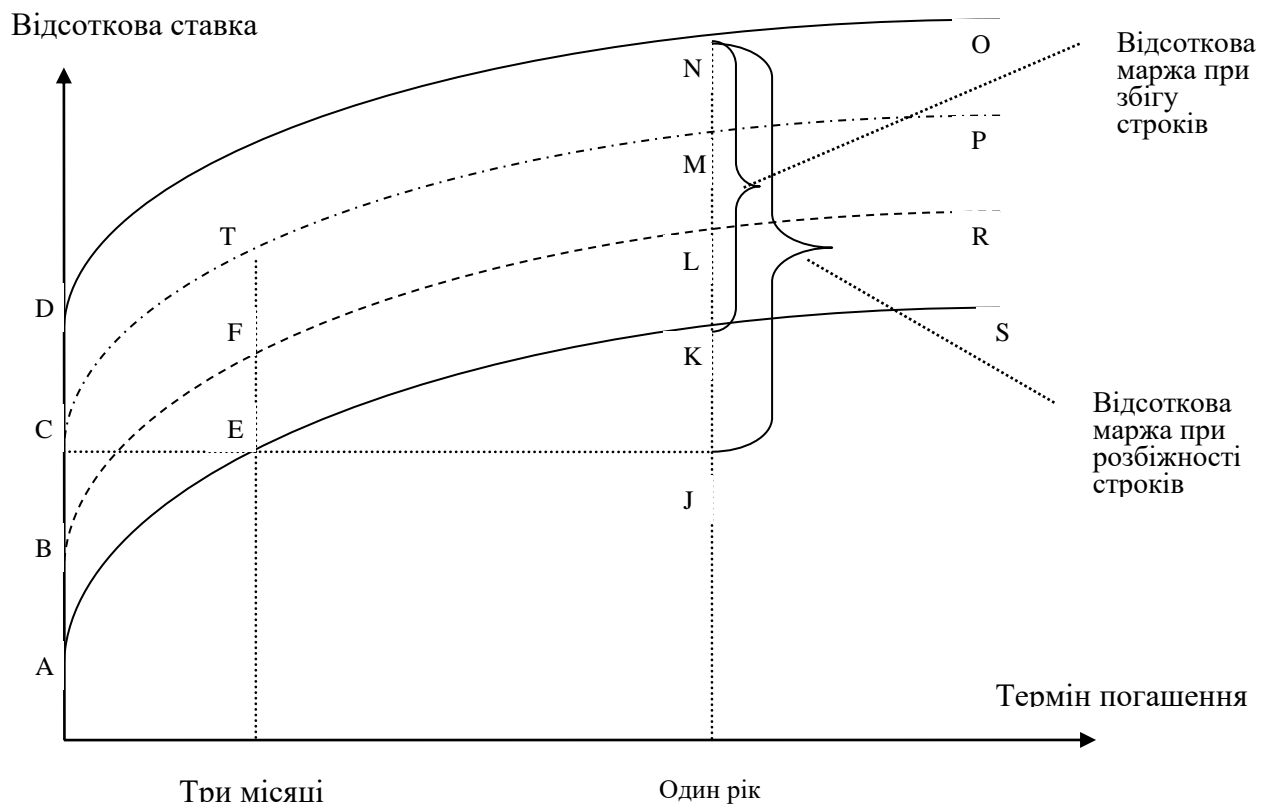

Рис. 2 Розподіл процентної маржі з використанням трансфертних цін

Припустимо, що у часовому горизонті 1 рік існує повний збіг між величиною залучених відсоткових зобов'язань та робочих активів. У такому випадку фактична відсоткова маржа за відсотковими операціями із строком 1 рік складе величину NK. Дана маржа за допомогою трансфертних цін буде розподілена між центрами відповідальності: NM отримує відділ, що проводить активні операції, LK – відділ, який залучив ресурси та ML – казначейство банку за управління ризиками. Навіть при збігу строків за даним часовим горизонтом казначейство управляє ризиком ліквідності, який проявляється в можливості дострокового розірвання угод, а також відсотковим ризиком.

Припустимо тепер, що у банківській установі склалась ситуація коли річні активи фінансуються повністю за рахунок тримісячних відсоткових

зобов'язань. Фактична відсоткова маржа за даними операціями складе величину NJ, причому центр відповідальності, який залучив тримісячні відсоткові ресурси отримає маржу FE а казначейство маржу TF. Для підвищення наочності розрахунків припустимо, що маржа FE відповідає маржі LK а маржа TF маржі ML. Враховуючи зроблені допущення, стає очевидним, що у структурі фактичної маржі NJ нерозподіленою залишається її частка KJ. Маржа KJ також вважається прибутком казначейства, адже саме цей підрозділ банку бере на себе функцію управління ризиком ліквідності та відсотковим ризиком з урахуванням розриву строковості між активами та пасивами у дев'ять місяців.

Маніпулюючи значеннями трансфертної ціни можна стимулювати менеджерів центрів відповідальності до підвищення (зниження) відсоткових ставок по банківським операціям та управляти розподілом процентних доходів в управлінському обліку. Загальний підхід до розрахунку трансфертної ціни полягає у визначенні величини її базової ставки та у застосуванні ставки стимулювання (дестимулювання) у вигляді додатної (від'ємної) відсоткової надбавки для її коригування. При орієнтації методики розрахунку трансфертної ціни на ринкові індикатори, базова ставка встановлюється на основі певних ставок фінансових ринків.

Банки перманентно контролюють та регулюють свою валютну позицію використовуючи набір стандартних інструментів, найбільш розповсюдженими з яких є хеджування *валютних ризиків* через здійснення операцій на валютному ринку. Також актуальною залишається проблема підвищення ефективності управління відкритою валютною позицією банку за допомогою інструментів регулювання валютної структури балансу комерційного банку. Зазначене завдання може бути вирішене на основі використання трансфертних цін [1]. Для управління валютним ризиком здійснюється диференціація трансфертних цін у розрізі валют. Для доларів США базова трансфертна ставка може визначатись за ставкою LIBOR USD, а для євро - за ставкою EURIBOR. Для національної валюти не існує

загально визнаного надійного індикатора грошового ринку, однак деякі показники можуть розраховуватись на основі середньозважених процентних ставок міжбанківського ринку. Диференціація трансфертних цін у розрізі валют забезпечує балансування за строками та сумами активів та зобов'язань в кожній з іноземних валют, які складають валютний кошик банку, а отже оптимізує управління валютною позицією банку.

Як зазначається у наукових дослідженнях більшості закордонних науковців, найбільш ефективним методом трансфертного ціноутворення у банках є *matched-maturity funds transfer pricing* [7] або *matched-term funds transfer pricing* [5]. Назва даного методу, з урахуванням його сутності, може бути сформульована як *«трансфертне ціноутворення ресурсів за узгодженими строками погашення»* (скорочено – трансфертне ціноутворення за узгодженими строками). На нашу думку, саме цей метод розрахунку трансфертних цін дозволяє ефективно управляти основними фінансовими ризиками банку, які досліджувались вище.

Сутність даного методу полягає у встановленні трансфертної ціни за кожним рахунком, який пов'язаний із рухом фінансових ресурсів, у момент його відкриття у відповідності до терміну залучення (розміщення) ресурсів (*maturity term*). Трансфертна ціна залишається незмінною до кінцевого строку погашення (переоцінки) фінансового інструменту. За даним методом передбачається встановлення трансфертної ціни на основі еталонної кривої доходності (*benchmark yield curve*) певного фінансового ринку. Для кожного банківського рахунку визначається кінцева дата погашення або переоцінки, і у відповідності до неї визначається точка на ринковій кривій доходності, яка відповідатиме базовій трансфертній ставці. У якості еталонних обираються ставки доходності на оптових фінансових ринках, які відповідають наступним умовам: високий рівень конкуренції; достатня ліквідність; стабільність функціонування; можливість банку без обмежень здійснювати на них операції. Оскільки основною характеристикою визначення базової трансфертної ставки є

строковість, трансфертне ціноутворення за узгодженими строками дозволяє управляти ризиком ліквідності.

До інших ознак, які впливають на величину трансфертної ціни за даним методом науковці відносять: спред переоцінки (repricing spread), контрактний грошовий потік (contractual cash flow) та «вбудовані варіанти» (embedded options) [5]. На нашу думку, врахування строковості та переоцінки фінансових активів дозволяє мінімізувати такі форми процентного ризику як ризик переоцінки та ризик зміни кривої доходності; врахування «вбудованих варіантів» – ризик права вибору (опціону); врахування спреду переоцінки та контрактного грошового потоку – базисний ризик.

Врахування визначених ознак неможливе без диференціації трансфертних цін у розрізі валют. Таким чином, передбачається використання різних ринкових кривих доходності для визначення базової трансфертної ставки за банківськими продуктами, номінованими у різних валютах, що дозволяє управляти валютним ризиком банку.

Крім того, використання даного методу трансфертного ціноутворення дозволяє відокремлювати кредитний ризик від інших фінансових ризиків. У даному аспекті принципового значення набуває питання використання єдиної чи декількох еталонних кривих доходності. Як зазначають деякі науковці, використання декількох еталонних кривих доходності може призвести до недостатньо обґрунтованого відокремлення кредитного ризику від процентного ризику [4]. Дана проблема обумовлена тим, що різні ринкові криві доходності характеризуються різними рівнями кредитного ризику. Однак, не усі науковці поділяють наведену точку зору і пропонують шляхи вирішення зазначеної проблеми [5; 6].

Маніпулюючи трансфертними цінами пов'язані банки або банки та їх філії, які базуються у різних країнах, можуть незаконно мінімізувати податкові платежі. У даному випадку *податковий ризик* може проявитись у застосуванні до банку штрафних санкцій. В банківському секторі

України дана проблема поки що лежить у площині міжгосподарських відносин материнського (переважно закордонного) банку та дочірнього (переважно вітчизняного) банку. Однак, після надання дозволу закордонним банкам відкривати філії на території України, дана проблема буде поступово поширюватись на сферу внутрішньогосподарських відносин банку. За даними НБУ частка іноземного капіталу у статутному капіталі банків України за період з 01.01.2005 року по 01.11.2008 року збільшилась з 9,6% до 38.1%. Наведені показники та ряд наукових досліджень свідчать про збільшення присутності на національному ринку транснаціональних фінансових груп та, як наслідок, посилення проблеми ефективного управління податковим ризиком при використанні трансфертних цін [2].

Ефективний національний механізм [1; 2] законодавчого регулювання трансфертного ціноутворення може бути запроваджений на основі адаптації рекомендацій ОЕСР [9]. Вітчизняне законодавство може бути удосконалено шляхом внесенням змін до пункту 1.20 закону України «Про оподаткування прибутку підприємств» у напрямку визначення методів розрахунку звичайної ціни. Іншим напрямком покращення податкового законодавства є прийняття Податкового кодексу України на основі проекту №3405 від 28.03.2007 року.

Висновки. У статті визначено принципи формування системи трансфертного ціноутворення та методичні аспекти розрахунку трансфертних цін, застосування яких дозволить підвищити ефективність управління процентним, ліквідності, валютним, кредитним та податковим ризиками банку. Впровадження системи трансфертного ціноутворення орієнтованої на управління ризиками потребує додаткових фінансових ресурсів та проведення значної методично-організаційної роботи.

Список літератури.

1. Макаренко М.І., Система трансфертного ціноутворення у комерційних банках: монографія [Текст] / М.І. Макаренко, Т.Г. Савченко – Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2008 – 238 с. – ISBN 978-966-8958-23-6.
2. Савченко Т.Г. Напрямки удосконалення державного регулювання трансфертного ціноутворення у комерційних банках України [Текст] // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України. Вип. 22 : збірник наукових праць. – Суми : УАБС НБУ, 2007.- 380 с.
3. Методичні рекомендації щодо організації процесу формування управлінської звітності в банках України: постанова Правління НБУ від 06 вересня 2007 року N324 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1045.8278.1&nobreak=1> – Назва з екрану.
4. Andre Shih, David Crandon, Steven Wofford. Transfer Pricing: Pitfalls in Using Multiple Benchmark Yield Curves [Text] // Journal of Performance Management. – 2004. – Jul. – P. 33-46.
5. Bowers, Thomas E. Transfer Pricing Indeterminate-Maturity Deposits.// Journal of Performance Management. –2006. – Mar. – P. 26-44.
6. Kawano, Randall T. Funds Transfer Pricing [Text] // Journal of Performance Management. – 2005. – Nov. – P. 35-43.
7. Kimball, Ralph C. Innovations in performance measurement in banking [Text] // New England Economic Review. – 1997. – May/Jun. – P. 23-39.
8. Pavlenko L. Small banks learning trick of CD pricing to cut costs [Text] // American Banker. – 1997. – Dec. – P. 7-8.
9. Transfer Pricing Guidelines for Multinational Enterprises and Tax Administrations [Text] – OECD Publishing. – 2001.

Савченко Т.Г. Трансфертне ціноутворення в системі ризик-менеджменту банку / Т.Г. Савченко, І.В. Белова // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України: зб. наук. праць. - Суми: УАБС НБУ, 2009. - Вип. 24 . - С. 157-169.